

Dítě (malé) a smysl (věcí)

Když se novorozenec začíná orientovat ve světě, do kterého se narodil, nemůže „hledat“ nějaké „předměty“, protože o nich zatím vůbec nic neví. Prostřednictvím svých smyslových orgánů dostává sice nějaké podněty, ale zprvu si neví rady, co s nimi počít. Problém je v tom, že samy podněty ještě nic neznamenaají, zvláště pak, je-li jich příliš mnoho. Je potřeba se v nich vyznat, nějak je utřídit, nějak je srovnat podle toho, které k sobě náležejí a které nikoli, je zapotřebí jim „porozumět“ – a to znamená si je nějak vyložit, interpretovat je, vytvořit si na jejich základě nějaké „představy“, tj. „udělat“ si je. Teprve tím, že si novorozenec „udělá“ jakousi „představu“ třeba o chrastítku (což znamená, že už je poměrně pokročilý), je schopen je odlišit od jiných „věcí“, tj. opět představ, jež si „udělal“, vytvořil o jiných věcech. A to přece nutně znamená, že pokusné rozpoznání smyslu něčeho musí předcházet tomu „představovanému“, a že teprve dodatečně může být kontrolováno, zda ono „představující“ více nebo méně funguje nebo zda musí být opraveno nebo vůbec vyměněno za jiné představující, tedy že určitá zkusmá představa musí být vyměněna za jinou, vhodnější, lepší, přesnější, lépe i v dalších souvislostech vyhovující. Přitom si musíme stále uvědomovat, že takové představování (tj. dělání, vytváření představ) není možné jen izolovaně, samostatně, bez souvislostí s jinými pokusy o představování, ale že jeden takový pokus se vždy nějak a něčemu učí od jiných pokusů, v něčem je napodobuje, v něčem jiném se od nich odlišuje. A tak vlastně nemůžeme dost dobře popisovat zjednodušený postup vytváření jedné určité představy, nýbrž že musíme počítat s tím, že si malé dítě najednou a zároveň vytváří, formuje jakýsi prvopočáteční svůj maličký a užoučký svět, spíše osvětí, osvojené části svého nejbližšího okolí. A tak musíme uzavřít: dítě si nevytváří především a na prvním místě „představy“ určitých věcí, předmětů, nýbrž nejdříve se začíná orientovat v tomto svém maličkém osvětí, a teprve potom začíná v tomto osvětí a na jeho pozadí opravdu rozlišovat jednotlivé věci a předměty, přičemž ovšem podniká celou řadu jiných myšlenkových pokusů a operací, na které nesmíme zapomínat. Ta velká a vlastně mimořádná soustředěnost na „předměty“ je relativně pozdní a souvisí s významným dějinným předělem, s objevem zpředmětňující pojmovosti. Tu sice známe hlavně na příkladech nejstarších řeckých filosofů, ale bylo by naivní a příliš zjednodušující, kdybychom se domnívali, že náběhy k tomu nebyly mnohem starší a možná i v jiných oblastech v méně zřetelných podobách dost rozšířené.

(Písek, 141028-3.)